ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ

ਬਨਾਮ

ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ

(2010 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ Nos.2450-2451)

11 ਫਰਵਰੀ, 2019

[ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ, ਨਾਵਿਨ ਸਿੰਹਾ ਅਤੇ ਕੇ. ਐੱਮ. ਜੋਸੇਫ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪਦਾਰਥ ਐਕਟ, 1985 ਐੱਸ. 20 (ii) (ਸੀ)-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਕੂਟਰ ਉੱਤੇ ਦੋ ਗੰਨੀ ਬੈਗਾਂ ਨਾਲ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ 'ਚਰਸ' ਸਨ-ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਐੱਸ. ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 100(4) Cr.P.C. ਅਤੇ ss. 50, 52 ਅਤੇ ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 57 ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੋਹਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ-ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਯੂ/ਐੱਸ. 20((2) (ਸੀ) ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ-ਅਪੀਲ ਉੱਤੇ ਫੈਸਲਾਃ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਲਟ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ ਦਾ ਐੱਸ. 50 ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਵਸੂਲੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਬਾਰਨੀ ਬੈਗ-ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸਨ-ਐੱਸ. ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। 100(4) ਦੀ Cr.P.C.-ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਖਾਤੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ-ਅੱਗੇ, ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਦੀ ਧਾਰਾ 52 ਅਤੇ 57 ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਹਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ-ਇਸ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪਦਾਰਥ ਐਕਟ - ਐੱਸ. 20 (ii) (ਸੀ)-ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-10-ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਜੋ ਖੁਦ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਵੀ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 2018 ਐੱਸ. ਸੀ. 3853) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ

ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ-ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪਰਿੰਗ ਬੋਰਡ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਚਾਹੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣ-ਇਸ ਲਈ, ਸਾਰੇ ਲੰਬਿਤ ਹਨ। ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਰੱਖਿਆਃ 1. 25 ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਦੋ ਨਮੂਨੇ। ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਦੋ ਗੰਨੀ ਬੈਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੋਹਰ 'ਐੱਸ' ਨਾਲ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੀਡਬਲਯੂ-2-ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਪੀ' ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕਿ ਮੋਹਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਨਮੂਨੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀਐਚ ਅਤੇ ਪੀਕੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੀਲਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 6] [711-ਐਚ; 712-ਏ-ਬੀ]

2. ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 50 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਰਾਮਦਗੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਸਕੂਟਰ' ਤੇ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਬੋਰੇ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਜਿਸ ਨੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਮੁਕਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 145 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 161 Cr.P.C ਦੇ ਉਲਟ ਉਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੀ ਆਰਡਰ ਸ਼ੀਟ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਪਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਬਹੁਤ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਲਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ

ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਧਾਰਾ 100 (4) Cr.P.C ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 52 ਅਤੇ 57 ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 7] [712-ਸੀ-ਈ-]

4. ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਬਚਿਆ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਕੇਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 9] [712-ਜੀ]

3. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਚਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਅਪਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੱਕਾਸ਼ੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 11] [713-ਐੱਫ]

4. ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਪਰ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਹਿੱਤ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ-ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਪਰਾਧੀ। 'ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪੀੜ੍ਹਤ ਦਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਭਾਵਿਤ ਪੀੜ੍ਹਤ ਵਜੋਂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚਾ ਸਮਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 12] [713-ਜੀ]

5. ਇਸ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਹਿੱਤ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪਰਿੰਗ ਬੋਰਡ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸੀ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸੀ, ਚਾਰਜਸ਼ੀਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਲੰਬਿਤ ਅਪੀਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ। [ਪੈਰਾ 15] [714-E, F]

6. ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਅਭਿਆਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪਰਿੰਗ ਬੋਰਡ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਲੰਬਿਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲਾਂ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। [ਪੈਰਾ 18] [716-ਸੀ-ਡੀ]

ਸੋਨੂੰ ਉਰਫ ਅਮਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (2017) 8 SCC 570 : [2017] 8 SCR 151 ; ਹਰਸ਼ ਢੀਂਗਰਾ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2001) 9 SCC 550 : [2001] 3 Suppl. SCR 446 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਏ. ਆਈ. ਆਰ 2018 ਐਸ. ਸੀ. 3853 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 2018 ਐਸ. ਸੀ. 3853	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[2017] 8 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 151	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰੋ	ਪੈਰਾ 16
[2001] 3 ਪੂਰਕ. ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 446	'ਤੇ ਨਿਰਭਰ	ਪੈਰਾ 17

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾਃ 2010 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2450-2451

1996 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 427 ਵਿੱਚ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਸ਼ਿਮਲਾ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 02.06.2010 ਅਤੇ 22.07.2010 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ

ਧਰੁਵ ਪੱਲ, ਅਜੈ ਮਾਰਵਾਹ, ਮੂਲ ਸਿੰਘ, ਵਕੀਲ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਅਭਿਨਵ ਮੁਖਰਜੀ, ਏ. ਏ. ਜੀ., ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬਿਹੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪੂਰਣਿਮਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਵਿਜ, ਵਕੀਲ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ.

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਨਵੀਨ ਸਿਨਹਾ, ਜੇ.

1. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਰਕੋਟਿਕ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਸਾਈਕੋਟ੍ਰੋਪਿਕ ਸਬਸਟੈਂਸ ਐਕਟ, 1985 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (2) (ਸੀ) ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

2. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 31.03.1995 ਉੱਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਕੂਟਰ ਉੱਤੇ "ਚਰਸ" ਲੈ ਕੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 100 (4) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 50,52 ਅਤੇ 57 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪੀ. ਡਬਲਿਊ.-5 ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

3. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਲਟਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਮਲਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀਲਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀਐਚ ਅਤੇ ਪੀਕੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਸਾਇਣਕ ਜਾਂਚਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ "ਚਰਸ" ਵਜੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 50 ਤਹਿਤ ਬਾਰੂਦ ਦੇ ਥੈਲਿਆਂ ਤੋਂ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਦੋ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਇੱਕੋ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੈਕਸ਼ਨ 100 (4), Cr.P.C ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

4. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਧਰੁਵ ਪੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-5, ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਮੁਕਰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ ਜੀਵਨ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਸੀ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 100 (4) Cr.P.C ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਸੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਖੁਦ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ

ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 2018 ਐਸ. ਸੀ. 3853 ਵਿੱਚ ਹੈ।

5. ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਅਭਿਨਵ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਅਪੀਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਕਪੂਰਨ ਅਤੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਆਧਾਰ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਰਖ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਮਨ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

6. ਅਸੀਂ ਸਬੰਧਤ ਬੇਨਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਨੂੰ 31.03.1995 ਉੱਤੇ 2 ਵਜੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਗੁਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-8, ਸ਼੍ਰੀ ਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ, Dy.S.P, ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ., ਸ਼ਿਮਲਾ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਸੁਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ-5, ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਜੀਵਨ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕਠੇ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 3:30 ਵਜੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਟਰ ਉੱਤੇ ਦੋ ਗੰਨੀ ਬੈਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ 'ਚਰਸ' ਸਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ-8, ਸ਼੍ਰੀ ਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ., ਸ਼ਿਮਲਾ ਜੋ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 25 ਦੇ ਦੋ ਨਮੂਨੇ ਜੀਐੱਮਐੱਸ. ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਦੋ ਗੰਨੀ ਬੈਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੋਹਰ 'ਐੱਸ' ਨਾਲ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੀਡਬਲਯੂ-2, ਮਲਖਾਨਾ ਦੇ ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਪੀ' ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕਿ ਮੋਹਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਨਮੂਨੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀਐਚ ਅਤੇ ਪੀਕੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੀਲਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

7. ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 50 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਰਾਮਦਗੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਸਕੂਟਰ' ਤੇ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਬੋਰੇ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਜਿਸ ਨੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ

ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਮੁਕਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 145 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 161 Cr.P.C ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੀ ਮਿਤੀ 1 ਦੀ ਆਰਡਰ ਸ਼ੀਟ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਜੀਵਨ ਕੁਮਾਰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਪਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਬਹੁਤ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਲਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਜੀਵਨ ਕੁਮਾਰ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਧਾਰਾ 100 (4) Cr.P.C ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐੱਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 52 ਅਤੇ 57 ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

8. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਗਲਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਤਹਿਤ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਲਿਆ ਪਰ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਵਿਭਾਗ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਤੱਥ ਖੁਦ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

9. ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਬਚਿਆ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੋਹਨ ਲਾਲ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਲੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗੇ।

10. ਮੋਹਨ ਲਾਲ (ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੋਹਨ ਲਾਲ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਤੱਥ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਨ। ਉਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ

ਸਕਦਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀਃ “25. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਡਣਾ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ, ਦੋਸ਼ੀ, ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ, ਜੋ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਿਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਲਕਿ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਦੇ ਉਲਟ ਬੋਝ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ”

11. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਚਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਅਪਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੱਕਾਸ਼ੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

12. ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਪਰ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਹਿੱਤ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ-ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਪਰਾਧੀ। ‘ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪੀੜ੍ਹਤ ਦਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਭਾਵਿਤ ਪੀੜ੍ਹਤ ਵਜੋਂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚਾ ਸਮਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

13. ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਕਈ ਵਾਰ ਸਖ਼ਤ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਸਥਿਤੀ (ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਫਿਰ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੂਲ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ-ਨਿਆਂ ਅੰਤ ਹੈ-ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

14. ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੁਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ, ਚੱਲ ਰਹੀ, ਵਿਕਾਸਵਾਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰੰਤਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ-ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਲੱਖਣ-ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਅਕਤੀ, ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਕ ਜੋ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

15. ਇਸ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਹਿੱਤ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਨ ਲਾਲ (ਉਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪਰਿੰਗ ਬੋਰਡ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸੀ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੋਹਨ ਲਾਲ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਤੱਥ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸੀ, ਚਾਰਜਸ਼ੀਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਲੰਬਿਤ ਅਪੀਲਾਂ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੀਆਂ।

16. ਸੋਨੂੰ ਉਰਫ ਅਮਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ, (2017) 8 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 570, ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆਃ

“37. ..... 4.8.2005 ਅਤੇ 18.9.2014 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਨਵਰ ਪੀ. ਵੀ. ਬਨਾਮ. ਪੀ. ਕੇ. ਬਸ਼ੀਰ, (2014) 10 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 473 ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ "ਸੰਭਾਵਿਤ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ" ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਾਧਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਿਛੋਕੜ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਵੇਗੀ। ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਲੈਕਟ੍ਰੌਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲਏ ਗਏ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਅ' ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਿਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ”

17. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ, ਹਰਸ਼ ਢੀਂਗਰਾ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜ, (2001) 9 SCC 550 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ:

“6. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਐੱਸ. ਆਰ. ਦਾਸ ਕੇਸ ((1999) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 362) ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੱਕ ਚੱਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ, ਹੁੱਡਾ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਅਨਿਲ ਸੱਭਰਵਾਲ ਕੇਸ ((1997) 2 ਪੁੰਜ ਐੱਲ. ਆਰ. 7) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਖਤ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਖੇਡ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਡ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। .. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਆਪਕ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਨਿਲ ਸੱਭਰਵਾਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਉਹ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਇਹ ਕੋਰਸ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ ਅਤੇ

ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੁਲਝਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

7. ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਹ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਟਾਲਣਯੋਗ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਉਪਕਰਣ ਵੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਲਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਧੀਨ ਫੋਰਮਾਂ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਤੀਤ ਤੱਕ। ਸੰਭਾਵਿਤ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਨੂੰਨ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਾਬੂਰਾਮ ਬਨਾਮ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਸੀ. ਸੀ. ਜੈਕਬ, (1999) 3 ਐਸਸੀਸੀ 362 ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ। ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ, (1997) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 201. ”

18. ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਅਭਿਆਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਮੋਹਨ ਲਾਲ (ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪਰਿੰਗ ਬੋਰਡ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੋਹਨ ਲਾਲ (ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਲੰਬਿਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

19. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Tarun Mehra

Advocate